

ความรู้ความเข้าใจ ต่อหลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา และการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

The realization toward the basic principle (Dhamma) of Buddhism And the application in life way of students in Buriram Rajabhat University

วุฒินันท์ งามฤกษ์¹

Wuttinan Ramrit

อุดม ชัยสุวรรณ²

Udom Chaisuwan

พรศักดิ์ พุทธมาตย์³

Pornsak Putthamat

วีระชัย ยศโสธร⁴

Weerachai Yossothorn

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจต่อหลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนาและการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในภาคเรียนที่ 1/2550 โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มตัวอย่างมาจากการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 320 คน จากนักศึกษาทั้งหมด 1,790 คน การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) ค่าทางสถิติที่ใช้คือค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่ามัชฌิมคณิต (Mean) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเพศหญิง ร้อยละ 71.6 เพศชาย ร้อยละ 28.4 ด้านความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมแบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อยคือ คือ ความรู้ ความเข้าใจ ในหลักเบญจศีลเบญจธรรม กุศลกรรมบถ 10 และมรรคมีองค์ 8 ความรู้ความเข้าใจ ในเบญจศีลเบญจธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ และเข้าใจในหลักเบญจศีลเบญจธรรม คิดเป็นร้อยละ 90.0 ขึ้นไป ส่วนความรู้ความเข้าใจ เรื่องกุศลกรรมบถ 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างระดับสูงคือ ร้อยละ 80.0 ขึ้นไป เกือบทุกข้อ ส่วนเรื่องความรู้ความเข้าใจ

ในหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างมีความรู้และเข้าใจในเรื่องมรรคมีองค์แปดเป็นบางข้อด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันแบ่งเป็น 7 หัวข้อ ในหัวข้อแรก เรื่องรุ่งอรุณของการการศึกษา คือ ปรีตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้งมากที่สุดรองลงมาคือ ปฏิบัติทุกครั้งส่วนในเรื่องบุญกิริยาวัตถุ 3 กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เช่นกัน เรื่องของไตรสิกขา กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ส่วนเรื่อง อิทธิบาท 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้งมากที่สุด ในเรื่องหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้งเช่นกัน รองลงมาคือ ปฏิบัติทุกครั้ง ส่วนเรื่องอบายมุข พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่ปฏิบัติ คือ ไม่คลุกคลีหรือหมกมุ่นในอบายมุข มากที่สุด รองลงมา คือ ยุ่งเกี่ยวบ้างเป็นบางครั้ง ส่วนในเรื่องความเคารพและความกตัญญู พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด รู้จักเชื่อฟังบิดามารดา ผู้มีอุปการคุณและเชื่อฟังคำแนะนำของครูอาจารย์ อยู่ในระดับบ่อยครั้งมากที่สุด ส่วนด้านปัญหา และอุปสรรคในการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ พบว่า ข้อเสนอแนะที่กลุ่มตัวอย่างเสนอมากที่สุด คือ กลุ่มตัวอย่างคิดว่าสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ในปัจจุบัน มีสิ่งยั่วยุมากมาย ทำให้ไม่สามารถนำหลักธรรมไป ปฏิบัติได้ จำนวน 28 ฉบับ รองลงมา จำนวน 14 ฉบับ เสนอความคิดเห็นว่าไม่มีเวลาปฏิบัติ และ อันดับสาม เสนอเท่ากันคือ 12 ฉบับ เสนอว่า เพราะไม่รู้ไม่เข้าใจหลักธรรมที่แท้จริง เลยไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร และเพราะความเกียจคร้าน

คำสำคัญ : หลักธรรมพื้นฐาน

Abstract

The purposes of this research were to study the realization toward the basic principle (Dhamma) and the performance according to Buddhism's teaching of students in the course of Philosophy Program, Buriram Rajabhat University. The participants of this study were 320 students from 1,790 first-year-student of Buriram Rajabhat University, in the 1st semester of academic year 2007. The instrument used to collect the data was questionnaire. The data was collected by purposive sampling and analyzed via the percentage, mean, and standard deviation. The results were found as follows: 1. Sex: This study was found that the participants were female more than male. 71.6 % of the participants were 229 female students and 28.4 % of them were 91 male students. The realization toward the basic principle was classified into 3 aspects as follows: 1) Panca-Dhamma (The Five Ennobling Virtues) and Panca-Sila (The Five Precepts), 2) Kusala-Kammapha (Wholesome Course of Action) and 3) Atthangika magga (Noble Eight Fold Path) The study shown that most participants understood more than 90.0% of Panca-Sila

(The Five Precepts) and Panca-Dhamma (The Five Ennobling Virtues). The participants understand 80.0% of all Kusala-Kammaphata (Wholesome Course of Action). While the realization toward Atthangika magga of the participants (Noble Eight Fold Path), which was important in Buddhism, found that they understand only some items.

For the conduction of the principle (Dhamma) in life-practice was classified into 7 subjects as follows: The dawn of education which was Paratoghosa (Hearing or Learning from Others) and Yonisomanasikara (reasoned attention) were found that the participants performed in quite often level, and in always level respectively. Punnakariya Vatthu Sib (Bases of Meritorious Action), Iddhipada Si (Path Basis for Success) and Sangahavathu Si (Bases of Sympathy); they often performed them. Tri Sikkha (Training in higher mentality), they performed on medium level. Apayamakha (Causes of Ruin), this study was found that the most of the collected samplings did not regularly perform and associate intimately with it. Another of them sometimes associated intimately with it. As for their respect and Katannukatavedi (one who was grateful and repays the done favour; grateful person), all of the collected samplings obeyed their parents and teachers' various suggestions in highest level.

For the problem and obstacle of the basic principle performance, a lot of samplings of 28 answerers were suggested that they did not perform the principle because of the unsuitable circumstances, lacks of time, lacks of understanding in the basic principle and their laziness respectively. 14 repliers suggested that they didn't have the time to practice and other 12 repliers suggested that they didn't realize the dharma and how to start to practice because of the laziness.

Keyword : *Basic principle (Dhamma)*

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยใช้คนเป็น เครื่องมือหรือปัจจัยการผลิต เพื่อให้เกิดความ เจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ แม้ว่าประเทศไทย จะประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมาย ในด้านเศรษฐกิจจนเป็นที่ยอมรับของหลาย ชาติในโลก แต่ผลของการพัฒนาได้ก่อให้เกิด ปัญหาที่สำคัญหลายประการ เช่น ปัญหา ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาการ แพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาการเมือง ปัญหาด้านศีลธรรม จริยธรรม และปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สิน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อ คุณภาพชีวิตของคนไทยและการพัฒนา ประเทศในระยะยาว การพัฒนาศักยภาพ ของคนที่พึงปรารถนา จะต้องพัฒนาให้คนได้รับ การพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ทั้งทาง ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพื่อให้ คนเป็นคนดีมีคุณธรรม รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2542 หมวดหนึ่ง ในบททั่วไปความมุ่งหมาย และหลักการ มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการ ศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง มีความสุข และหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา กล่าวว่า การจัดการศึกษาทั้ง 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษา

ตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ ตามความเหมาะสม (พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542 : 7-11) ปัจจุบัน สถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งเป็นสถาบัน หนึ่งที่มีหน้าที่ในการสร้างคนให้เป็นบุคคลที่ สมบูรณ์ มีศักยภาพและหล่อหลอมเยาวชนให้ ออกไปทำงานรับใช้ประเทศชาติ ได้มีการจัด การได้มีการจัดหลักสูตรขึ้นตามเป้าหมายของ รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ เพื่อให้นักศึกษาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นสถาบันหนึ่ง ของรัฐที่ได้จัดการเรียนการสอนตามนโยบาย ของรัฐ ตามพระราชบัญญัติศึกษาแห่งชาติ โดยได้จัดการเรียนการสอนวิชาความจริง ของชีวิตอันมีเนื้อหาสาระส่วนมาก มุ่งเน้น สอดแทรก คุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักศึกษาทุกชั้นปีโดยตรง อนึ่ง เมื่อมีการจัดการ หลักสูตรการเรียนการสอนแล้ว มีปัญหา อย่างหนึ่งตามมามีคือ นักศึกษาที่เข้ามาศึกษา ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์นั้น มีความ หลากหลายคือมีภูมิหลังที่มาที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ทักษะ ความเชื่อ อาชีพ สิ่งแวดล้อม การขัดเกลาของสถาบันครอบครัว โรงเรียน หมู่บ้าน จากที่มาที่แตกต่างกันนี้ ส่งผลให้ความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ทักษะ และ การปฏิบัติต่อหลักธรรมทางศาสนา แตกต่างกัน

ดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาในรายวิชา ความจริงของชีวิต เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ให้ตรงกับพื้นฐานความรู้ เรื่องหลักจริยธรรมของนักศึกษา คณะผู้วิจัย จึงต้องการทราบว่านักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์ มีความรู้ ความเข้าใจต่อหลักธรรม พื้นฐานและการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้มากน้อยเพียงใด ข้อค้นพบ ในการศึกษาวิจัย ครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา วางแผน เพิ่มเติมเนื้อหา หรือประยุกต์วิชา ความจริงของชีวิต ให้มีเนื้อหาครอบคลุม และ ตรงกับพื้นฐานการศึกษาของผู้เรียน เพื่อให้ นักศึกษามีการพัฒนาศักยภาพให้เป็นคนที่มีทั้ง ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมอันพึงประสงค์ ของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ต่อหลัก จริยธรรมในพระพุทธศาสนาของนักศึกษา
2. เพื่อศึกษาการนำหลักธรรมไปประพฤติ ปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษาถึงอุปสรรคและปัญหาใน การนำหลักธรรมไปปฏิบัติของนักศึกษานิยาม ศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ศักยภาพ ทางความคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในศาสตร์ หรือวิชาการแขนงนั้น ๆ อันเอื้ออำนวยผลต่อ การดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์

หลักธรรมพื้นฐาน หมายถึง ข้อประพฤติ ปฏิบัติเบื้องต้นในพระพุทธศาสนาสำหรับบุคคล ทั่วไปเพื่อให้เกิดความดีงามในชีวิต

การนำไปปฏิบัติ หมายถึง การน้อมนำ เอาหลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ที่เหมาะสมแก่กำลังสติปัญญาของแต่ละบุคคล ไปประยุกต์ ใช้กับการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายที่วางไว้

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จำกัด ขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาเกี่ยวกับ หลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยจัดแบ่งเป็น 8 หัวข้อหลัก คือ

- (1) หลักจริยธรรมได้แก่ จริยธรรม ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง
- (2) หลักรุ่งอรุณแห่งการศึกษา (ปรโตโมละและโยนิโสมนสิการ)

- (3) หมวดบุญกิริยาวัตถุ 3

- (4) หลักไตรสิกขา

- (5) หลักอิทธิบาท 4

- (6) หลักสังคหวัตถุ 4

- (7) หลักอบายมุข 6

- (8) หลักความเคารพและกตัญญู รวมทั้ง ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการนำ หลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์ ภาคเรียนที่ 1/2550 จำนวน 1,790 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มตัวอย่าง ประชากรโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางของ Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 ตัวอย่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล โดยค้นคว้าข้อมูลจากพระไตรปิฎก และอรรถกถา ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 ตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้แบบสอบถาม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อคณะผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามจากการเก็บข้อมูลแล้ว ได้นำมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และค่าทางสถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) โดยการนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจต่อหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ผลการประเมินสถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวนร้อยละ 71.6 เป็นเพศชายเพียงร้อยละ 28.4 ส่วนใหญ่สังกัดคณะวิทยาการจัดการมากที่สุด ถึงร้อยละ 46.6

รองลงมาได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ร้อยละ 24.7 ด้านสถานภาพทางครอบครัว ส่วนใหญ่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 83.1 ด้านอาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบิดามารดาประกอบอาชีพ กสิกรรม (ทำนา) รับจ้างทั่วไป และรับราชการ และสุดท้ายด้านที่พักอาศัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดามารดา ถึงร้อยละ 51.3 รองลงมาคือ เช่าหอพัก อยู่กับเพื่อน ร้อยละ 29.7 ด้านความรู้ ความเข้าใจต่อหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา ภาพรวมของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักจริยธรรมระดับต้น ได้แก่ เบญจศีลเบญจธรรม พบว่า ส่วนใหญ่เข้าใจ และตอบคำถามถูกถึงร้อยละ 90.0 ขึ้นไป เกือบทุกข้อ หลักจริยธรรมชั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในกุศลกรรมบถ อยู่ในระดับที่สูง คือร้อยละ 80.0 ขึ้นไป ส่วนหลักจริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมืองค์ 8 ก็เช่นกัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจในหลักมรรคมืองค์ 8 มีเป็นบางข้อเท่านั้น ที่ไม่เข้าใจ แต่เป็นจำนวนน้อย ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จากการประเมินการปฏิบัติในหลักธรรมรุ่งอรุณของการศึกษา (ปรโตโมสะและโยนิโสมนสิการ) หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ศีล ทาน ภavana หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา สมานัตตตา และหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการปฏิบัติบ่อยครั้ง เป็นอันดับหนึ่ง ส่วนหลักอบายมุข 6 ได้แก่ การดื่มสุรา เทียวกลางคืน เทียวดูการละเล่น

คบคนชั่วเป็นมิตร เล่นการพนัน เกียจคร้าน ทำการงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและหลักธรรมเรื่องความเคารพและความกตัญญู พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีความเคารพและความกตัญญูและรู้จักเชื่อฟังพ่อแม่หรือผู้มีอุปการคุณ อยู่ในระดับสูง ด้านปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ปัญหาและอุปสรรค ในการนำหลักธรรมที่ศึกษามาแล้วไปปฏิบัติเป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเรียงลำดับตามความมากของเนื้อหา ส่วนใหญ่เสนอว่าเพราะสภาพแวดล้อม หรือ สถานการณ์ในปัจจุบันมีสิ่งยั่วยุมีมากมาย ทำให้ไม่สามารถ นำหลักธรรมไปปฏิบัติได้ ไม่มีเวลาปฏิบัติ เพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจ หลักธรรมที่แท้จริงเลยไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไรและเพราะความซึ่เกียจคร้าน ขาดการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษางานวิจัยความรู้ ความเข้าใจต่อหลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนาและการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

1. ด้านความรู้ ความเข้าใจ ต่อหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา
2. ด้านการนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
3. ด้านปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

1. ด้านความรู้ ความเข้าใจ ต่อหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา

1) หลักเบญจศีลเบญจธรรม จากผลการประเมินความรู้ความเข้าใจหลักเบญจ

ศีลเบญจธรรม พบว่า ภาพรวมของความรู้ ความเข้าใจเรื่องเบญจศีลของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจเรื่องศีล และตอบคำถามถูกต้องร้อยละ 90.0 ขึ้นไป เกือบทุกข้อ ข้อที่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือตอบผิดมากที่สุดได้แก่ ข้อ 9 การส่อเสียด หมายถึงการพูดเหน็บแนมให้ผู้อื่นเจ็บใจใช่หรือไม่ คำตอบคือ ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่าง ตอบถูกแค่ร้อยละ 9.7 ในข้อนี้ พ้องกับคำกล่าวของพระธรรมปิฎก (2548 : 8-13) พบว่า ภาษาบาลีหลายคำ คนไทยมักใช้ผิด ความหมายจากต้นฉบับเดิมของภาษาธรรมที่ต้องการให้รู้จริง เช่น คำว่า กรรม หมายถึง การกระทำ แต่คนไทยบางส่วน มักคิดว่า กรรม หมายถึง ผลแห่งความเลวร้ายในอดีตที่ตนเคยทำหรือสร้างไว้อย่างเดียว อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างเคยชินกับการภาษาธรรมะแบบชาวบ้านอันที่จริง ในหลักเบญจศีล คำว่า “ส่อเสียด” หมายถึง “การพูดยุยงให้คนแตกแยกกัน” และอีกข้อหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกน้อย คือ ข้อ 12 ที่ถามว่า สุรา หมายถึง น้ำเมาที่กลั่นแล้ว / เมรัย หมายถึง น้ำเมายังไม่ได้กลั่น คำตอบที่ถูกคือ ใช่ ในข้อนี้ กลุ่มตัวอย่างตอบผิดร้อยละ 62.8 ตอบถูกร้อยละ 37.2 ข้อนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ค่อยมีโอกาสศึกษาในรายละเอียด ส่วนความรู้ความเข้าใจในหลักเบญจธรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบถูกร้อยละ 90.0 ขึ้นไปเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ 15 และ 17 คำถามข้อ 15 ถามว่า การฆ่าสัตว์ที่พิการหรือเจ็บป่วยทุกข์ทรมานมากให้ตาย ถือได้ว่าเป็นความกรุณา เพราะมันจะได้พ้นจากความทุกข์ คำตอบ

ที่ถูกคือ ไม่ใช่ข้อนี้กลุ่มตัวอย่างตอบถูก ร้อยละ 78.8 ตอบผิดร้อยละ 21.3 การฆ่าสัตว์ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดตามหลักเบญจศีลถือว่าเป็นผิด ทางที่ถูกต้องคือการช่วยเหลือชีวิตไม่ใช่ทำลายชีวิตและอีกข้อหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกจำนวนน้อย คือข้อ 17 ถามว่า คำว่า กาม ทางพระพุทธศาสนาหมายถึง เรื่องเพศอย่างเดียว ใช่หรือไม่ คำตอบคือ ไม่ใช่ ข้อนี้กลุ่มตัวอย่างตอบถูก ร้อยละ 80.9 ตอบผิดร้อยละ 19.1 ในข้อนี้ คำว่า กามในทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้หมายถึงเรื่องเพศอย่างเดียว แต่กาม ในพุทธศาสนาหมายถึง ความรวมถึงเรื่องรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ถือว่าเป็นกามทั้งสิ้น เรียกว่ากามคุณ 5

2) หลักกฤษฎกรรมบถ 10 จากผล การประเมินความรู้ ความเข้าใจเรื่องหลักกฤษฎกรรมบถ 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในกฤษฎกรรมบถ อยู่ในระดับสูง คือ ร้อยละ 80.0 ขึ้นไป ข้อที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากที่สุด คือ ข้อ 24 ถามว่า การหลอกลวงเอาทรัพย์สิน ของผู้อื่นไม่ผิดศีล เพราะไม่ได้ขโมย ใช่หรือไม่ตอบถูก ร้อยละ 98.4 ถึงแม้ไม่ได้ขโมย แต่การหลอกลวงเอาของผู้อื่นถือว่าผิดศีลทั้งนั้น ส่วนข้อที่ตอบถูกมากที่สุดรองลงมาคือข้อ 22 ถามว่า การประพฤติชั่วทางกายเรียกว่ากายทุจริต ใช่หรือไม่ คำตอบคือ ใช่ ข้อนี้ตอบถูกร้อยละ 96.6 และที่ตอบถูกใกล้เคียงกันคือ ข้อ 26 ตอบถูกร้อยละ 96.3 คำถามคือ การที่ผู้หญิงข่มขืนผู้ชายไม่ผิดศีล เพราะเป็นการสมยอมใช่หรือไม่ คำตอบที่ถูกคือ ไม่ใช่ เพราะการข่มขืนผู้อื่น ไม่ว่าจะสมยอมหรือไม่ ทางศาสนาถือว่าผิดศีล

ทั้งนั้น

ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุดของเรื่องกฤษฎกรรมบถ คือข้อ 29 ที่ถามว่า การพูด เหลวไหล ไร้สาระ ถ้าคนฟังไม่ถือสา ไม่ถือว่าเป็นการพูดเพื่อเจ้า เพราะผู้ฟังไม่ถือสา คำตอบที่ถูก ไม่ใช่ เพราะตามหลักกฤษฎกรรมบถ การพูดเพื่อเจ้า ผิดอยู่ที่การพูดของตัวผู้พูดเอง ผู้ฟังจะถือสาหรือไม่ ไม่ใช่ประเด็น ข้อนี้ตอบถูกร้อยละ 71.6 ตอบผิดร้อยละ 28.4 และอีกข้อหนึ่งจำนวนร้อยละใกล้เคียงกันคือ ข้อ 31 ที่ถามว่า การคิดว่า บุญ - บาปไม่มี พ่อแม่ไม่มีบุญคุณ ถือเป็นมิจฉาทิฐิ คำตอบที่ถูก คือ ใช่ เพราะเป็นที่ทราบกันว่า การกระทำความผิดในทางศาสนาเริ่มต้นที่จิตใจคิด แค่คิดผิด ถือเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ ของการกระทำความผิดเพราะทางศาสนาถือว่า การพูด การกระทำ ของบุคคลล้วนมาจากการคิดผิดก่อน ฉะนั้น การคิดว่า บุญ - บาปไม่มี พ่อแม่ไม่มีบุญคุณ ถือเป็นมิจฉาทิฐิ อย่างอ่อนๆ ได้ ในข้อ 31 นี้ตอบถูกร้อยละ 72.8 ตอบผิดร้อยละ 27.2

3) หลักมรรคมีองค์ 8 จากการประเมิน ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องมรรคมีองค์ 8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่เข้าใจในหลักมรรคมีองค์ 8 อยู่หลายข้อ ข้อที่กลุ่มตัวอย่างรู้และเข้าใจมากที่สุดมีจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ข้อ 34 ถามว่า มรรคมีองค์ 8 มีอีกชื่อหนึ่ง ว่า มัชฌิมาปฏิปทา ใช่หรือไม่ ตอบถูกถึงร้อยละ 96.6 อาจเป็นเพราะว่ามัชฌิมาปฏิปทานี้ เป็นคำที่บุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนาได้ยินมาบ่อยจนชินหู และอีกข้อหนึ่งจำนวนเท่ากันคือ ข้อ 49 ที่ถามว่า การเพียรระวังรู้จักหักห้ามจิต

ของตนมิให้ไปทำบาป ถือว่าเป็นสัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) ตอบถูกร้อยละ 96.6 เช่นกัน และตอบถูกรองลงมา มี 2 ข้อเช่นกัน คือ ข้อ 38,51 ตอบถูกร้อยละ 95.9 และ 95.3 ในข้อ 38 ถามว่า การพูดจาไพเราะ เหมาะกาล ประสานสามัคคี มีประโยชน์ ประกอบด้วยเมตตา ถือว่า เป็น สัมมาวาจา คำตอบที่ถูกคือ ใช่ และข้อ 51 ถามว่า สมาริ ระดับต้น หมายถึง การที่จิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใด สิ่งหนึ่ง คำตอบที่ถูกคือ ใช่

ส่วนข้อที่มีกลุ่มตัวอย่างเข้าใจคลาดเคลื่อน หรือผิดมากที่สุด คือ ข้อ 35 ตอบถูกแค่ร้อยละ 16.6 ตอบผิดถึงร้อยละ 83.4 คำถามมีว่า คำว่า ทิฐิ หมายถึง ความเห็นผิดใช่หรือไม่ คำตอบที่ถูกคือ ไม่ใช่ เพราะ คำว่า ทิฐิ ในทางพระพุทธศาสนา เป็นคำกลางๆ หมายถึง “ความเห็น” ยังไม่สามารถระบุได้ว่า ผิดหรือถูก จนกว่าจะเติม คำว่า มิฉฉา หรือ สัมมา เข้าไปข้างหน้าคำว่า ทิฐิ จึงจะมีความหมายว่า ผิดหรือถูกได้อีกประการหนึ่ง พ้องกับคำกล่าว ของพระธรรมปิฎกดังที่กล่าวแล้วว่า “ทิฐิ” ในภาษาไทยตีความหมายได้ 2 ความหมาย คือ แปลว่าความเห็น และแปลว่า ทิฐิมานะ ของคน (EGO) แต่ในที่นี้ กลุ่มตัวอย่างคงนึกถึง ทิฐิมานะของคน ที่เป็นความเย่อหยิ่งจองหอง อีกข้อหนึ่งที่เข้าใจคลาดเคลื่อนกันมากคือข้อ 42 ตอบถูกร้อยละ 18.8 ตอบผิดถึงร้อยละ 81.3 ถามว่าการถือเอาสิ่งของผู้อื่น ด้วยความสำคัญ ผิดว่าเป็นของตนเองถือว่าผิดศีลข้อ 2 (ลักขโมย) ใช่หรือไม่ คำตอบที่ถูกคือ ไม่ใช่ เพราะว่า การขโมยในทางศาสนาถือเอาจิตใจ

เป็นสำคัญ หมายถึง การมีจิตคิดที่จะลักขโมย ของผู้อื่น ดังนั้น การถือเอาของผู้อื่นไปโดย มิได้มีเจตนาขโมย ไม่ถือว่าผิดศีลข้อที่ 2 และอีกข้อหนึ่งที่ตอบผิดมากคือ ข้อ 46 ถามว่า การขายสุราเมรัย-บุหรี่ถือว่าเป็นสัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) เพราะถูกต้องตามกฎหมายใช่หรือไม่ คำตอบที่ถูกคือ ไม่ใช่ เพราะการค้าขายสิ่ง เหล่านี้ในทางศาสนาถือว่าการขายสิ่ง ที่ เบียดเบียนชีวิตมนุษย์ถือเป็นมิฉฉาฉนชชา (การค้าขายที่ผิด) แม้จะถูกต้องตามกฎหมาย แต่ในทางศาสนาถือว่า อุบาทสผู้ใกล้ชีวิตศาสนา ไม่พึงกระทำหรือพึงหลีกเลี่ยง

2. การนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้กำหนดเอาหลักจริยธรรมที่บุคคล ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น

1) หลักรุ่งอรุณของการศึกษา ได้แก่ ปรัตโฆสะและโยนิโสมนสิการ จากการประเมินการปฏิบัติในหลักรุ่งอรุณของการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการปฏิบัติบ่อยครั้ง เป็นอันดับหนึ่งได้แก่ ช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเพื่อนเดือดร้อน จำนวนร้อยละ 57.8 รองลงมา ได้แก่ การรู้จักเตือนเพื่อนเมื่อเพื่อนทำผิดจำนวน ร้อยละ 45.9 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธินันท์ จันทนา (2546 : 79) ที่เสนอว่าเป็น ปกติของกลุ่มวัยรุ่น ที่ให้ความสำคัญกับความ เป็นเพื่อน มักเชื่อและคล้อยตามเพื่อนในระดับมาก และอันดับสามที่ใกล้เคียงกันคือ รู้จักตระหนัก คิดใช้ชีวิตด้วยปัญญาร้อยละ 45.3

2) หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ศีล ทาน ภาวนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการให้ทานและ เสียสละอยู่ในระดับบ่อยครั้งมากที่สุด คือ

จำนวนร้อยละ 43.1 และ 41.6 ส่วนการฆ่าสัตว์ โดยเจตนาในนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.9 ฆ่าเป็นบางครั้ง เรื่องนี้อาจเป็น เพราะว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปี 1 อยู่ในวัยศึกษา ส่วนใหญ่จะไม่ฆ่าสัตว์ถ้าไม่จำเป็น ยกเว้นบุคคลที่เป็นคนขายเนื้อหรือ นักฆ่ามืออาชีพจริงๆ ถึงจะมีการฆ่าสัตว์บ่อยครั้ง ส่วนเรื่องการขโมยของผู้อื่นในกลุ่มตัวอย่าง แทบไม่ปฏิบัติเลยร้อยละ 64.4 เรื่องนี้อาจเป็น เพราะว่า การขโมยของผู้อื่นนั้น นอกจากจะผิดศีลแล้ว ยังผิดกฎหมายอีกด้วย ดังนั้น นักศึกษาจึงไม่ปฏิบัติ และนอกจากนั้นสิ่งที่ กลุ่มตัวอย่างไม่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์สูง คือ ร้อยละ 85.6 คือ ไม่เป็นชู้กับภรรยาสามี และ ลูกของบุคคลอื่นอาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ในสังคมไทย เรื่องการเป็นชู้ในส่วนของฝ่ายหญิงจะน้อยกว่า ฝ่ายชาย ส่วนการติดยาเสพติดให้โทษ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่ปฏิบัติถึงร้อยละ 92.5 อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และในสังคมไทย บุคคลส่วนใหญ่จะไม่ค่อยยอมรับ ผู้หญิงที่เสพยา เสพติดแม้กระทั่งบุหรี อีกประการหนึ่งในสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ บุคคลที่ติดยาเสพติดให้โทษ ในสังคม มีจำนวนน้อย ส่วนเรื่องการเจริญภาวนานั้นกลุ่มตัวอย่าง ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางที่ ร้อยละ 45.6

3) หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เรื่องไตรสิกขา ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากของ พระพุทธศาสนา ภาพรวมของการปฏิบัติในเรื่อง ไตรสิกขา พบว่า กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติอยู่ในระดับ

ปานกลางมากที่สุดหัวข้อที่มีระดับคะแนนสูง สุดคือ ข้อ 26 คือกลุ่มตัวอย่างพยายามอ่าน ฟัง ดู รายการที่เกี่ยวกับธรรมะ ร้อยละ 50.6 สอดคล้องกับคำกล่าวของพระธรรมปิฎก (2547 : 41-42) ว่า บุคคลผู้มี ความพยายามพอกพูน ธรรมะในฝักฝ่ายของความดีงามหรือกุศล ถือเป็นฉันทะคือความพอใจในสิ่งดีงามเป็น เบื้องต้น หัวข้อธรรมอื่นๆ จะตามมาภายหลัง หัวข้อที่ได้ระดับคะแนนสูงรองลงมาได้แก่ ข้อ 23 กลุ่มตัวอย่างมีจิตจดจ่อได้เป็นเวลานาน ในสิ่งที่ทำ คิดเป็นร้อยละ 38.4 สอดคล้องกับคำกล่าว ของพระธรรมปิฎก (2547 : 45-47) ว่าบุคคล ผู้มีจิตจดจ่อกับสิ่งที่ทำเป็นสมาธิ ระดับหนึ่ง เมื่อใช้ ประกอบ กับอิทธิบาทข้ออื่นๆ ย่อมเกิดความสำเร็จได้ เพราะอิทธิบาท 4 เป็นธรรมที่เป็นไปในฝักฝ่ายของกุศล

4) หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่จะ นำบุคคลไปสู่ความสำเร็จที่มุ่งหมายได้ พบว่า ภาพรวมของการปฏิบัติในอิทธิบาท 4 กลุ่มตัวอย่างมีระดับการปฏิบัติอยู่ที่ระดับบ่อยครั้ง ค่อนข้างไปทางทุกครั้ง ซึ่งถือเป็นระดับที่สูง หัวข้อ ที่ได้ระดับการปฏิบัติสูงสุดได้แก่ข้อ 31 คือ กลุ่ม ตัวอย่างเอาใจใส่และรับผิดชอบกิจกรรม ที่กระทำอยู่ จำนวน ร้อยละ 53.8 รองลงมา คือ มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จโดยไม่ ย่อท้อจำนวน ร้อยละ 46.6 ในข้อนี้ สอดคล้อง กับคำกล่าวของพระธรรมปิฎก (2547 : 39-50) ว่าบุคคลผู้มีอิทธิบาท 4 บริบูรณ์ย่อมประสบผล สำเร็จในสิ่งที่หวัง

5) หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา

อัตถจริยา สมนัตตตา หลักสังคหัตถุนี้เป็นหลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันของสังคมพบในภาพรวมว่ากลุ่มตัวอย่างปฏิบัติตามหลักสังคหัตถุ 4 ในระดับที่สูงคือ ในระดับบ่อยครั้งค่อนข้างไปทางทุกครั้ง ซึ่งเป็นดัชนีชี้ให้เห็นว่าคุณคนจะอยู่ร่วมกันด้วยความปกติสุข ในหัวข้อนี้อาจเป็นเพราะลักษณะนิสัยพื้นฐานของสังคมไทยโดยภาพรวมคือเป็นคนมีเมตตาอารีรู้จักเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่

6) หลักอบายมุข 6 ได้แก่ การดื่มสุรา ศึกษากลางคืน ศึกษาดูการละเล่น คบคนชั่ว เป็นมิตร เล่นการพนัน ศึกษาครัณทำกรงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขอยู่ในระดับไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ ร้อยละ 65.3 ไม่เล่นการพนัน เช่น บอล ไฟ ไฮโล ฯลฯ รองลงมาใกล้เคียงกันมากคือ ร้อยละ 51.6 ไม่ศึกษากลางคืนดูการละเล่นและใกล้กันคือ ร้อยละ 51.3 ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร หัวข้อนี้พ้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาว่า อบายมุข 6 นี้ ถ้าบุคคลใดหลงใหลแล้วเป็นหนทางนำไปสู่ความเสื่อม

7) เรื่องความเคารพและความกตัญญู กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเคารพและความกตัญญูอยู่ในระดับ ทุกครั้ง มากที่สุด คือ ร้อยละ 69.1 รู้จักเชื่อฟังพ่อแม่หรือผู้มีอุปการคุณ รองลงมาเชื่อฟังคำแนะนำของครูอาจารย์ ร้อยละ 63.4 ในข้อนี้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะพื้นฐานของวัฒนธรรมของสังคมไทยในท้องถิ่นที่ยังให้ความสำคัญนับถือบิดามารดาและผู้หลักผู้ใหญ่อยู่ในระดับสูง

3. ด้านปัญหาและอุปสรรคในการนำ

หลักธรรมไปปฏิบัติ

สำหรับการศึกษาด้านนี้ คณะผู้วิจัยได้ตั้งคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิดว่า นักศึกษาคิดว่าอะไรเป็นปัญหาและอุปสรรคในการ นำหลักธรรมที่ศึกษามาแล้วไปปฏิบัติ

เมื่อเรียงลำดับข้อความที่กลุ่มตัวอย่าง เสนอจากมากที่สุด ไปหาน้อย พบว่า

กลุ่มตัวอย่างคิดว่า สภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ในปัจจุบัน สิ่งยั่วยุมีมากมายทำให้ไม่สามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้ จำนวน 28 ฉบับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหลายท่าน คือ ธวัชชัย เกื้อเกตุ (2542 : 1-3) สุทธินันท์ จันทนา (2546 : 1-2) และสุภางศ์ จันทวานิช และคณะ (มปท. : 8-10) ที่กล่าวถึงสภาพปัญหาสังคมในปัจจุบันว่ามีมากมาย ทำให้การดำรงชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปหลายอย่าง รองลงมาเสนอว่า ไม่มีเวลาปฏิบัติ จำนวน 14 ฉบับซึ่งสอดคล้องกับ ความจริงในปัจจุบันว่าการมีชีวิตในปัจจุบันมีความเร่งรีบมากกว่าแต่ก่อน เพราะปัญหาหลายด้าน เช่น อัตราการเพิ่มของประชากร ปัญหาสังคม เทคโนโลยี ต้องชวนชววยในการดำรงชีวิตให้เอื้อรอด อีกประการหนึ่งอาจเป็นการเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า การปฏิบัติธรรมต้องเข้าวัดหรือไปนั่งสมาธิตามสถานปฏิบัติธรรมที่จัดไว้ ซึ่งเรื่องนี้เป็นความเข้าใจผิด ท่านพุทธทาสภิกขุ ผู้เป็นปราชญ์ทางด้านศาสนา กล่าวว่ อันที่จริงการปฏิบัติธรรมคือ การทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง ถ้าเราปฏิบัติหน้าที่ของเราให้ถูกต้องก็เท่ากับเป็นการปฏิบัติธรรมการเข้าวัดหรือไปปฏิบัติตามสถานที่

ที่บุคคลจัดไว้ก็เป็นอีกหนทางหนึ่งในการปฏิบัติเท่านั้น และอันดับที่สามเท่ากัน มี 2 กลุ่ม คือ เสนอว่าเพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรมที่แท้จริง เลยไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร จำนวน 12 ฉบับ หัวข้อนี้เป็นผลกระทบจากประเด็นแรก ที่กล่าวแล้ว ดังนั้น จึงทำให้การเข้าไปศึกษาเพื่อให้รู้จักพุทธธรรมเป็นไปได้อย่างยาก และอีกประการหนึ่ง เพราะตัวหลักธรรมเองเป็นสิ่งที่ลึกซึ้ง ยากแก่การเข้าใจ ต้องใช้เวลาในการศึกษาเป็นอย่างมาก และอีกประเด็นหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะไว้เท่ากัน คือ เพราะความขี้เกียจ จำนวน 12 ฉบับ ประเด็นนี้เป็นเรื่องของกิเลสคน ผู้นำเสนอหลักธรรมต้องมีกุศโลบายในการนำเสนอหลักธรรม อาจมีการกระตุ้นหรือให้รางวัล การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแก่ผู้ทำตนเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เกิดกำลังใจ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ทำให้ทราบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมสูงเป็นบางเรื่อง และบางเรื่องยังมีความเข้าใจผิดและคลาดเคลื่อนเป็นอย่างมาก ซึ่งความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องของหลักธรรมนั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะความรู้ความเข้าใจเหล่านี้ มีผลการความเชื่อ แนวคิด และการปฏิบัติของผู้ที่รู้และเข้าใจ การรู้และเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องของหลักธรรมจะส่งผลให้การประพฤติ

ปฏิบัติผิด การประพฤติปฏิบัติผิดจะส่งผลสะท้อนแก่ผู้ปฏิบัติเอง และส่งผลต่อสังคมรอบข้างอย่างร้ายแรง และในเรื่องการนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ นำหลักธรรมไปปฏิบัติ อยู่ในระดับบ่อยครั้ง ดังนั้น เพื่อให้กลุ่มบุคคลมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม และนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตได้มากที่สุด และเพื่อความผาสุกของสังคม คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรมีการรณรงค์ให้คณาจารย์ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะความประพฤติ การปฏิบัติของคณาจารย์จะเป็นตัวแบบปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมแก่นักศึกษาและอีกอย่างหนึ่ง เพราะความคาดหวังของสังคมผู้ปกครองมองว่า จุดหนึ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบสังคมให้เป็นไปในทิศทางใด อยู่ที่การกำหนดแผนของมหาวิทยาลัย ดังนั้น คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย จึงเป็นบุคคลที่สังคมคาดหวังว่าจะหล่อหลอม บุตรหลานของตนให้เป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของสังคม มีคำของนักปราชญ์กล่าวว่า บางครั้ง “ตัวอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน”

- เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา การกำหนดทิศทางหรือนโยบายต้องมาจากมหาวิทยาลัย ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาด้านจิตใจของมนุษย์ เพราะจิตมีความสำคัญ ถ้าจิตใจของมนุษย์ไม่ได้รับการพัฒนา การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็ไร้ผล หรือหวังผลยาก ดังนักปราชญ์กล่าวว่า “พัฒนาอะไรก็ติด ถ้าจิตไม่พัฒนา” โดยหันมาปลูกฝัง และส่งเสริมค่านิยมในการศึกษาและปฏิบัติในหลักธรรมอย่างเคร่งครัด

หนังสืออ้างอิง

- ธวัชชัย เกื้อเกิด, พระมหา. (2542). ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการ
อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ สส.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2547ก). **พระไตรปิฎก สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้.**
พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- (2548). **เชื่อกกรรม รู้กรรม แก่กรรม.** กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- (2547ข). **สัมมาสมาธิและสมาธิแบบพุทธ.** กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. หน้า 7-11. (2542). ใน **ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116**
ตอนที่ 74 ก. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- สุภางค์ จันทวานิช และคณะ (มปท.) รายงานผลการวิจัย เรื่อง **การเปลี่ยนแปลงทาง**
วัฒนธรรมและปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพฯ : โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว
ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สุทธินันท์ จันทนา. (2542). **การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร**
ของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอหลวงหลวง จังหวัดปทุมธานี.
วิทยานิพนธ์ สส.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

